

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“ВИБОРИ І ВИБОРЧІ СИСТЕМИ”
(для магістрів)**

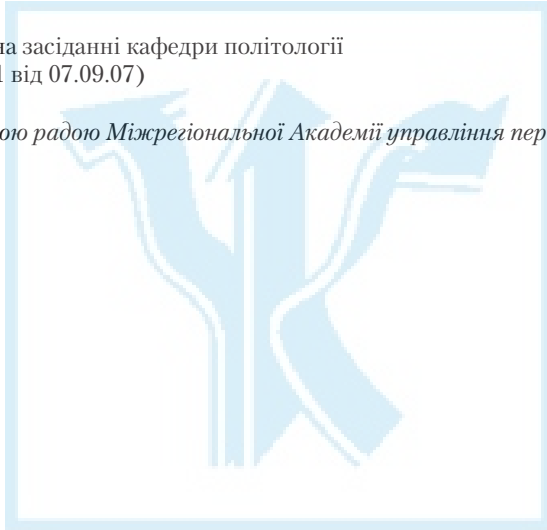
МАУП

Київ 2008

Підготовлено доцентом кафедри політології *М. А. Остапенко*

Затверджено на засіданні кафедри політології
(протокол № 1 від 07.09.07)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Остапенко М. А. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Вибори і виборчі системи” (для магістрів). – К.: МАУП, 2008. – 22 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, методичні вказівки до організації самостійної роботи, тематичний план дисципліни “Вибори і виборчі системи”, плани самостійних занять, тематику самостійної роботи, питання для дискусії, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2008

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність вивчення курсу “Вибори і виборчі системи” пов’язана з метою сприяти розвитку демократії і ефективному управлінню державними справами, з необхідністю вдосконалення виборчої системи України

Згідно з Конституцією України, носієм суверенитету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Реалізація народом влади відбувається як безпосередньо, так і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Пріоритетну роль у регулюванні суспільного розвитку відіграє власне безпосереднє волевиявлення громадян, найвищим виявом якого є вибори, що виконують функцію реального механізму формування органів влади, сприяють залученню громадян до управління державними справами, створюють умови для подолання відчуженості громадян від влади.

Метою курсу є аналіз сутності демократичних виборів, типів виборчих систем, дослідження світового досвіду формування виборчих систем на прикладах певних країн.

Задачами цього курсу є поглиблення знань студентів про такі категорії, як вибори, виборча система, мажоритарна виборча система, пропорційна виборча система, комбіновані виборчі системи, виборчий метр; ознайомлення з особливостями виборчих систем у країнах з різними типами політичної культури і традиціями, історичним досвідом.

ВКАЗІВКИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Серед усіх видів навчальної роботи важливу роль відіграє самостійна підготовка студентів. Вона включає пошуки і добір літератури, її опрацювання, написання рефератів, доповідей, повідомлень, наукових статей тощо. Самостійна робота над навчальним матеріалом є індивідуальним видом роботи на семінарських заняттях, передбачає виконання практичних завдань та контрольних робіт. Здійснюється відповідно до навчальних планів, навчальної і робочої програм з курсу.

Метою самостійної роботи студентів є:

- забезпечення фундаментальної загальноосвітньої та практичної підготовки студентів;
- засвоєння методів самостійного вивчення навчального матеріалу, навичок пошуку глибших знань;

- підвищення ефективності навчального процесу на основі організації позааудиторного навчання відповідно до особистих здібностей кожного студента;
- оволодіння студентами культурою розумової праці, вмінням орієнтуватися у потоці наукової інформації, розвиток незалежності мислення, формування власної точки зору з питань, що вивчаються.

Ефективність самоосвіти, яка є одним з основних методів навчання студентів, визначається постійністю, послідовністю і наполегливістю в роботі з навчальним матеріалом, здійсненням самоконтролю, систематичністю занять, умінням поєднати практичні навички з теорією.

Самостійна робота студентів денної форми навчання починається після вступної лекції, на якій викладач дає основні рекомендації щодо методики самостійного опанування курсом “Вибори і виборчі системи”.

Основними формами самостійної роботи є:

- робота з підручниками та посібниками;
- робота з науковою літературою;
- самостійне вивчення окремих тем і питань до семінарських та практичних занять на основі навчальної, наукової літератури, документів, матеріалів, періодичних видань;
- підготовка реферату;
- підготовка до аудиторної контрольної роботи;
- підготовка до консультації з викладачем;
- підготовка до заліку.

Робота з літературою. Студентові варто працювати одночасно з 2–3 підручниками.

У списку рекомендованої літератури з кожної теми курсу подано монографії і статті вітчизняних вчених та політологів близького й далекого зарубіжжя. Звичайно, при підготовці не обов'язково обмежуватись цим списком.

Перш ніж розпочинати вивчення монографії чи статті, рекомендується познайомитись з відповідним розділом підручника, щоб мати загальне уявлення про досліджувану проблему. Працюючи з монографією, найцікавіші факти, судження й висновки доцільно занотувати, обов'язково посилаючись на автора.

Якщо у науковій літературі зустрілась незрозуміла дефініція, обов'язково треба звернутися до відповідних словників чи довідників.

Окремий етап роботи з книгою — ведення запису прочитаного. Існує кілька форм ведення записів — план (простий і розгорнутий), тези, анотація, резюме, конспект.

План — найбільш коротка форма запису прочитаного, становить перелік питань, розглянутих у книзі чи статті. Кожен пункт плану розкриває одну зі сторін обраної теми, а всі його пункти охоплюють її загалом.

Тези — стислий виклад основних положень тексту у формі твердження чи заперечення. Тези складаються після попереднього ознайомлення з текстом, слугують для збереження інформації в пам'яті і є основою для дискусії.

Анотація — короткий виклад змісту — дає загальне уявлення про книгу, брошуру, статтю. Резюме коротко характеризує висновки, головні підсумки.

Найпоширенішою формою записів є *конспект*, основу якого становлять тези, доповнені міркуваннями й доказами.

Реферат — короткий виклад змісту одного або кількох документів з певної теми. Є інформативний і розширений види рефератів. Інформативний найповніше розкриває зміст документа, містить основні фактичні та теоретичні відомості. У такому рефераті має бути зазначено предмет дослідження, мета роботи; наведено основні результати; викладено дані про метод і умови дослідження; відбито пропозиції автора щодо застосування результатів. Розширений реферат містить відомості про певну кількість опублікованих і неопублікованих, наприклад, архівних, документів з певної теми, які викладено у вигляді зв'язаного тексту. Реферат складається з наступних частин: вступ; розділи; висновки; список літератури.

Залік є підсумковою формою контролю знань студентів і проводиться в усній формі.

Основними формами контролю самостійної роботи студентів (див. Планування самостійної роботи студентів) є:

- усне опитування на семінарських заняттях (1);
- письмові контрольні роботи (2);
- тестові завдання (3);
- співбесіди на консультаціях (4);
- перевірка персональних опорних конспектів (5);
- колоквиум (6).

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ВИБОРИ І ВИБОРЧІ СИСТЕМИ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми	Практичні, семі- нарські заняття	Самостійна робота	Форма контролю
1	Змістовий модуль I. Вибори і виборчий процес			1
1	Вибори та виборче право	2		
2	Історія виборчого процесу	2		
3	Інститут виборів в Україні: етапи становлення	2		
	Змістовий модуль II. Поняття і основні типи виборчих систем			1, 3, 4
4	Мажоритарна виборча система	2		
5	Пропорційна виборча система	2		
6	Комбіновані виборчі системи	2		
7	Поняття референдуму і плебісциту	2		
	Змістовий модуль III. Сучасні виборчі системи			4, 5, 6
8	Моделі виборчих систем	4		
9	Оригінальні приклади виборчих систем	2		
10	Виборча система сучасної України	2		
Разом годин: 54				

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
з дисципліни
“ВИБОРИ І ВИБОРЧІ СИСТЕМИ”

Змістовий модуль І. Вибори і виборчий процес

Поняття виборів. Вибори як невід’ємний елемент демократії. Класифікація виборів. Чинники, що впливають на характер виборів. Вибори як знаряддя політичного маніпулювання. Вибори — інструмент переходу до демократії. Функції виборів. Поняття виборчого права. Джерела виборчого права. Суб’єктивне і об’єктивне виборче право. Активне і пасивне виборче право. Демократичні принципи виборчого права. Вибори і виборчі цензи. Сутність та специфіка виборчого процесу.

Представницька демократія Давньої Греції та Стародавнього Риму. Значення трьох важливих політичних ідей, сформованих у політичній свідомості — ідея громадянства, ідея демократії та ідея республіканізму (виборність, змінюваність та короткостроковість магістратур).

Центральні органи у Стародавньому Римі (сенат, народні збори та магістратури).

Виборність і колегіальність за середньовіччя. Виникнення парламенту (орган станового представництва — Генеральні штати у Франції; Виборний комітет з 25 баронів у Англії).

Народне зібрання — віче за часів Київської Русі. Вибори в козацькій державі — Січова Рада. На Слобожанщині Старшинська та Генеральна ради. Краєвий законодавчий орган місцевого самоврядування — Галицький сейм. Українська Центральна Рада як орган представництва різних політичних сил. Інститут виборів в СРСР, УРСР. Вибори в умовах незалежної Української держави.

Загальні принципи демократичної організації виборів. Призначення виборів та визначення дати їх проведення; визначення виборчих округів та виборчих дільниць; утворення виборчих комісій (Центральної, окружних, дільничних); складання списків виборців; висування та реєстрація кандидатів. Фінансування виборів. Проведення передвиборчої агітації; власне голосування; підрахунок голосів; оприлюднення результатів голосування та проведення в разі потреби повторного голосування чи повторних виборів. Поняття повторних та недійсних виборів: політологічна різниця.

Змістовий модуль II. Поняття і основні типи виборчих систем

Виборча система як сукупність юридичних, організаційних та інших засобів формування представницьких органів державної влади та здійснення громадянами своїх виборчих прав. Завдання виборчої системи. Принципи побудови та функціонування виборчих систем. Виборча система як метод досягнення політичного консенсусу в суспільстві. Консенсуальність норм виборчого процесу як основний принцип побудови і раціоналізації політичної системи. Раціональність виборчого процесу як засіб досягнення поліархічності влади.

Мажоритарна система: одномандатна, багатомандатна і преференційна. Мажоритарна система абсолютної більшості (МСАБ) і мажоритарна система відносної більшості (МСВБ).

Роль особистості лідера в умовах мажоритарної політичної системи.

Позитивні властивості цієї системи: перемога на виборах великих політичних партій і створення однопартійних урядів. Істотні недоліки мажоритарної системи.

Різновиди пропорційної системи: пропорційна виборча система на загальнодержавному рівні та пропорційна виборча система, яка засновується на багатомандатних округах.

Позитивні якості цієї системи: забезпечення системи зворотного зв'язку між державою й організаціями громадянського суспільства, сприяє розвитку політичного плюралізму і багатопартійності.

Недоліки пропорційної виборчої системи: відсутність домінуючої партії з чіткою і твердою програмою; створення багатопартійних коаліцій; уряди відрізняються нестабільністю; безпосередній зв'язок між депутатами і виборцями дуже слабкий.

Типологія пропорційних виборчих систем — це системи, що реалізують принцип пропорційності у повному обсязі; виборчі системи з недостатньою пропорційністю; системи, які формально виконують певні мажоритарні принципи; передбачають різноманітні бар'єри проникненню представникам деяких політичних сил у парламент (ФРН).

Виборчий метр, коефіцієнт або квота та різні методи їх визначення.

Сутність комбінованої (змішаної) виборчої системи полягає в наступному: визначена частина депутатських мандатів розподіляється згідно з принципами мажоритарної системи, інша частина мандатів

розподіляється відповідно до принципів пропорційної виборчої системи.

Послідовно-комбіновані та паралельно-комбіновані виборчі системи (угорський досвід).

Поняття, види референдуму (національні, регіональні, місцеві; конституційні, законодавчі; консультативні, імперативні; обов'язкові, факультативні). Поняття плебісциту. Формула референдуму. Визнання результатів референдуму. Умови проведення і значення референдумів. Правові наслідки референдуму.

Всенародний референдум з питання державної незалежності в Україні. Відмінність референдуму від виборів. Вибори до Верховної Ради України. Конституція України про вибори і референдум як форми народного волевиявлення. Закон України "Про вибори до народних депутатів України".

Змістовий модуль III. Сучасні виборчі системи

Виборчі системи в регіонально-політичному аспекті. Регіональні виміри виборчих систем (континентально-європейська, англо-американська виборчі системи).

Геополітичний аспект у виборчому процесі та принципи його відзеркалення у виборчих системах. Виборча традиція та її регіональний аспект.

Ментальні та традиційні характеристики у виборчому процесі. Місце і роль політичних традицій у формуванні оригінальних прикладів виборчих систем. Поняття електоральної культури та її типи.

Вплив партійних груп (фракцій) на законодавчий процес. Місце та роль партій під час проведення виборчих кампаній.

Сучасні типи виборчих систем (на прикладах країн).

Окремі аспекти парламентських виборів: представництво жінок, представництво меншин, представництво громад.

Вибори президента, вибори до верхньої палати парламенту, вибори до органів місцевого самоврядування.

Особливості становлення виборчої системи в незалежній Україні. Конституція і виборча система України. Нормативні документи про вибори державних органів України, їх аналіз. Формування традицій українського парламентаризму. Сучасна виборча система України та перспективи її розвитку.

ПЛАНІ САМОСТІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль І. Вибори і виборчий процес

Тема 1. Вибори та виборче право

1. Вибори як політичний інститут.
2. Сутність та специфіка виборчого процесу. Принципи побудови та функціонування виборчих систем.
3. Поняття, джерела, принципи виборчого права.
4. Вибори і виборчі цензи.

Теми рефератів і доповідей

1. Вибори як невід’ємний елемент демократії.
2. Класифікації виборів.
3. Вибори як знаряддя політичного маніпулювання.
4. Політологічний аналіз принципів виборчого права.
5. Виборчі цензи: історія виникнення та практика застосування в різних країнах.

Література [2; 3; 5; 6; 8; 10]

Тема 2. Історія виборчого процесу

1. Представницька демократія Давньої Греції та Стародавнього Риму.
2. Виборність і колегіальність за середньовіччя. Виникнення парламентаризму.

Теми рефератів і доповідей

1. Особливості проведення виборів у Давній Греції.
2. Особливості проведення виборів у Стародавньому Римі.
3. Виборчі процедури в епоху середньовіччя.
4. Історичні аспекти виникнення парламентаризму.

Література [16; 21; 31; 43]

Тема 3. Інститут виборів в Україні: етапи становлення

1. Вибори за часів Київської Русі.
2. Вибори в козацькій державі.
3. Українська Центральна Рада як орган представництва різних політичних сил.
4. Інститут виборів в СРСР, УРСР.
5. Вибори в умовах незалежної української держави.

Теми рефератів і доповідей

1. Вибори у Давньоруській державі.
2. Вибірчі засади українського козацтва. Традиції та звичаї самоврядування.
3. Перша російська виборча система.
4. Вибори на західноукраїнських землях у ХІХ — на початку ХХ ст.
5. Вибірчий процес за умов існування СРСР.
6. Політологічний аналіз перших виборів Президента та Верховної Ради України.

Література [14; 15; 17; 30; 34; 40; 44]

Змістовий модуль II. Поняття і основні типи виборчих систем

Тема 4. Мажоритарна виборча система

1. Мажоритарна система: одномандатна, багатомандатна і преференціальна.
2. Мажоритарна система абсолютної більшості (МСАБ) і мажоритарна система відносної більшості (МСВБ).
3. Позитивні властивості та недоліки мажоритарної системи.

Теми рефератів і доповідей

1. Особливості мажоритарної виборчої системи абсолютної більшості.
2. Система альтернативного голосування.
3. Особливості мажоритарної виборчої системи відносної більшості.
4. Особливості голосування за принципом відносної більшості у багатомандатних округах.
5. Мажоритаризм і його проблемність у молодій демократичній країні.
6. Значення виборчих систем.

Література [2; 4; 6; 8; 23]

Тема 5. Пропорційна виборча система

1. Ознаки та різновиди пропорційної системи.
2. Позитивні якості та недоліки пропорційної виборчої системи.
3. Вибірчий метр, коефіцієнт або квота та методи їх визначення.

Теми рефератів і доповідей

1. Системи пропорційного представництва: різноманітність варіантів.
2. Переваги та недоліки пропорційного представництва за партійними списками.
3. Аналіз методик підрахування голосів за пропорційною виборчою системою.

Література [2; 4; 6; 8; 23]

Тема 6. Комбіновані виборчі системи

1. Сутність комбінованої (змішаної) виборчої системи.
2. Послідовно-комбіновані та паралельно-комбіновані виборчі системи.

Теми рефератів і доповідей

1. Змішані пропорційні системи: поняття та різновиди.
2. Вибори шляхом голосування з правом передачі голосу іншому кандидату.
3. Окремі проблеми пропорційних виборів: прохідний бар'єр; відкриті, закриті й вільні списки; величина (магнітуда) округу.

Література [2; 4; 6; 8; 23]

Тема 7. Поняття референдуму і плебісциту

1. Поняття та види референдуму.
2. Формула референдуму. Визнання результатів референдуму. Умови проведення і значення референдумів.
3. Поняття плебісциту.
4. Відмінність референдуму від виборів.

Теми рефератів і доповідей

1. Вибори та референдуми: порівняльний аналіз.
2. Історичні аспекти виникнення референдумів.
3. Ініціатива референдумів: поняття та види.
4. Умови проведення та значення референдумів.
5. Нормативна база та практика проведення референдумів в Україні.

Література [1; 6–8; 10]

Змістовий модуль III. Сучасні виборчі системи

Тема 8. Моделі виборчих систем

1. Виборчі системи в регіонально-політичному аспекті.
2. Геополітичний аспект у виборчому процесі та принципи його відзеркалення у виборчих системах.
3. Партиїні і виборчі системи.

Теми рефератів і доповідей

1. Окремі аспекти парламентських виборів: представництво жінок; представництво меншин; представництво громад.
2. Фінансове та організаційне забезпечення виборів.
3. Виборчі системи та політичні режими демократії.
4. Вплив виборчих систем на політичний процес: порівняльний аналіз (спосіб формування уряду та його тип; спосіб формування парламентської більшості; кількість партій і характер багатопартійності).

Література [3–5; 8; 16]

Тема 9. Оригінальні приклади виборчих систем

1. Ментальні та традиційні характеристики у виборчому процесі.
2. Сучасні типи виборчих систем (на прикладах країн за вибором студента).
3. Електоральна культура.

Теми рефератів і доповідей

1. Роль ментальних особливостей при розробці стратегії і тактики виборчої кампанії.
2. Характеристика типів виборців.
3. Процедура відзиву посадової особи: практика застосування.
4. Вибори президента, парламенту та органів місцевого управління: порівняльний аналіз.

Література [11; 16; 18; 22; 39; 42; 51; 52]

Тема 10. Виборча система сучасної України

1. Особливості становлення виборчої системи в незалежній Україні.
2. Сучасна виборча система України та перспективи її розвитку.

Теми рефератів і доповідей

1. Політологічний аналіз механізмів формування представницьких органів в Україні.
2. Політологічний аналіз Законів України “Про вибори народних депутатів України” (1993, 1998 і 2001 років).
3. Політологічний аналіз правових основ виборів Президента України.
4. Практика проведення виборів Президента України: політологічний аналіз.
5. Аналіз виборчих кампаній 2006 і 2007 років.
6. Практика проведення і політологічний аналіз механізмів формування органів місцевого управління.

Література [15; 19; 20; 29; 44; 47; 48]

ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Підготувати схеми виборчих систем таких країн:
 - мажоритарна виборча система (Велика Британія, Канада, Сполучені Штати Америки, Білорусь та ін.).
 - пропорційна виборча система (Бельгія, Болгарія, Австрія, Франція, Італія, Норвегія, Швеція, Швейцарія, Фінляндія та ін.).
 - комбінована виборча система (Албанія, Ізраїль, Австралія, Україна, Росія та ін.).
2. Система визначення та квотування місць за результатами пропорційного голосування.
3. Розкрийте зміст понять “вибори”, “політичні вибори”, “виборча кампанія”.
4. Здійсніть класифікацію політичних виборів залежно від предмета обрання та з огляду на причини їх проведення.
5. Розкрийте зміст понять “виборче право”, “активне виборче право”, “пасивне виборче право”.
6. Схарактеризуйте принципи виборчого права та виборчі цензи.
7. Назвіть та розкрийте зміст юридичних процедур проведення політичних виборів.
8. Назвіть та зробіть порівняльну характеристику виборчих систем. Визначте переваги та основні недоліки кожної з них.
9. Виборча система України: аналіз сучасного стану.

ПИТАННЯ ДЛЯ ДИСКУСІЇ

1. Вибори завжди пов'язані з голосуванням. Однак за всієї близькості цих понять вони мають істотні відмінності. У чому вони полягають?
2. За яких умов вибори можуть розглядатися як знаряддя політичного маніпулювання.
3. Відомо, що загальність як демократичний принцип виборчого права передбачає участь усіх громадян у виборах. Проте насправді різні політичні режими обмежують це право відповідними цензами. Покажіть на реальних прикладах, що це за цензи і в чому специфіка їх вияву в різних країнах.
4. Принципу свободи виборів і добровільної участі в них громадян дотримується більшість демократичних країн. Чи не має іншого світового досвіду (на прикладі сучасних демократичних країн)?
5. У чому полягає сутність, механізм, переваги та недоліки пропорційної виборчої системи.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Поняття виборів. Умови ефективності виборів.
2. Типологія виборів.
3. Прямі і непрямі вибори: порівняльна характеристика.
4. Додаткові і часткові вибори.
5. Сутність “первинних виборів”.
6. Поняття обов'язковості виборів.
7. Функції виборів, їх змістовна характеристика.
8. Вибори як інструмент переходу до демократії.
9. Вибори як знаряддя політичного маніпулювання. Шляхи та чинники нейтралізації маніпуляції.
10. Вибори і голосування: спільні і відмінні риси понять.
11. Поняття виборчого права. Характеристика принципів виборчого права.
12. Джерела виборчого права.
13. Структурні компоненти інституту виборів та їх характеристика.
14. Поняття виборчого цензу. Основні виборчі цензи.
15. Основні принципи проведення виборів у демократичному суспільстві.
16. Історія становлення інституту виборів на Заході.
17. Інститут виборів в Україні: історичний аспект.

18. Організація і проведення виборів за часів СРСР.
19. Основні етапи виборчого процесу, їх характеристика.
20. Поняття виборчого округу, типи виборчих округів; виборчі дільниці.
21. Реєстрація виборців: необов'язкова і обов'язкова. Типи списків виборців.
22. Висування кандидатів у депутати: характеристика шляхів висування.
23. Сутність виборчої застави.
24. Проблема фінансування виборів. Характеристика джерел фінансування виборів.
25. Офіційні та неофіційні бюлетені; голосування по пошті, за дорученням.
26. Етап підрахування голосів і встановлення підсумків голосування.
27. Політичні вибори і проблема суспільної стабільності.
28. Розкрийте зміст понять “вибори”, “політичні вибори”, “виборча кампанія”.
29. Особливості вибору при різних політичних режимах.
30. Умови ефективності виборів.
31. Поняття виборчої системи. Типологізація виборчих систем.
32. Структурні компоненти інституту виборів та їх характеристика.
33. Етапи проведення референдуму.
34. Розкрийте зміст понять “виборче право”, “активне виборче право”, “пасивне виборче право”.
35. Мажоритарна виборча система: поняття, типологія, практика застосування.
36. Висування кандидатів у депутати: характеристика шляхів висування.
37. Сутність виборчої застави.
38. Мажоритарна система абсолютної більшості: переваги і недоліки.
39. Мажоритарна система кваліфікованої більшості.
40. Розкрийте переваги мажоритарних систем.
41. Розкрийте недоліки мажоритарних систем.
42. Пропорційна виборча система: поняття, практика втілення.
43. Пропорційна виборча система, її переваги і недоліки.
44. Поняття виборчої квоти, спосіб її розрахунку.
45. Альтернативне голосування, його зміст.

46. Вибори шляхом голосування з правом передачі голосу іншому кандидату.
47. Поняття і призначення прохідного бар'єру.
48. Відкриті, закриті і вільні партійні списки, їх зміст.
49. Величина (магнітуда) округу.
50. Напівпропорційні виборчі системи.
51. Поняття паралельного змішування в напівпропорційній системі.
52. Поняття послідовного змішування в напівпропорційній системі.
53. Переваги і недоліки напівпропорційної системи.
54. Поняття абсентеїзму, шляхи його подолання.
55. Способи розподілу мандатів всередині партійних списків.
56. Поняття референдуму і плебісциту.
57. Види референдумів та їх характеристика.
58. Сутність поняття "формула референдуму".
59. Умови проведення і значення референдумів для суспільства.
60. Способи підрахунку голосів при пропорційній системі.
61. Моделі виборчих систем.
62. Критерії оцінювання виборчих систем.
63. Особливості становлення виборчої системи в незалежній Україні.
64. Електоральна культура. Специфіка вияву в Україні.
65. Сучасна виборча система України та перспективи її розвитку.
66. Порівняльний аналіз мажоритарної і пропорційної виборчих систем.
67. Геополітичний аспект у виборчому процесі та принципи його віддзеркалення у виборчих системах.
68. Варіанти виборів президента: практика використання різних виборчих систем.
69. Виборчі системи в регіонально-політичному аспекті.
70. Вибори до законодавчого органу: світова практика використання різних виборчих систем.
71. Етапи проведення виборчої кампанії.
72. Ментальні та традиційні характеристики у виборчому процесі.
73. Вибори органів місцевого самоврядування: практика використання різних виборчих систем.
74. Поняття консенсусної виборчої системи.
75. Зміст голосування за панашуванням, практика застосування.

76. Основні види порушень виборчого законодавства та їх профілактика.
77. Контроль за голосуванням як умова проведення виборів.
78. Виборча система і партійна система: специфіка взаємозв'язку.
79. Правове регулювання організації виборів.
80. Відзив виборної посадової особи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Бєбик В. М.* Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика. — К., 2000.
2. *Зарубежное* избирательное право: Учеб. пособие. — М., 2003.
3. *Бєбик В. М.* Менеджмент виборчої кампанії: ресурси, технології, маркетинг: Навч.-метод. посіб. — К., 2001.
4. *Нолен Д.* Избирательные системы // Технология и организация выборных кампаний: Зарубежный и отечественный опыт / Под ред. В. С. Комаровского и Г. И. Иванова. — М., 1993.
5. *Общая* и прикладная политология / Под общ. ред. В. И. Жукова, Б. И. Краснова. — М., 1997.
6. *Політологічний* енциклопедичний словник / Відп. ред. В. П. Горбатенко. — К., 2004.
7. *Політологія:* Навч. посіб. для студ. вищ. закл. освіти / За ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка — К., 2002.
8. *Політологія:* Підруч. для студ. вищих навч. закл. / За ред. А. Колодія, Л. Климанської, Я. Косміної, В. Харченко. — К., 2003.
9. *Рудич Ф. М.* Політологія. Курс лекцій: Навч. посіб. для студ. вищих закл. освіти. — К., 2000.
10. *Чудаков М. Ф.* Конституционное (государственное) право зарубежных стран. — Минск, 2001.
11. *Шаповал В. М.* Конституційне право зарубіжних країн. — К., 1998.

Додаткова

12. *Авакьян С. А.* Выборы народных депутатов. Пособие для избирателей. — М., 1990.
13. *Алескеров Ф., Ортешук П.* Выборы. Голосование. Партии. — М.: Akademia, 1995.
14. *Багалій О. І.* Історія Слобідської України. — Х., 1991

15. *Вибори в Україні 1994 року.* — К., 1995.
16. *Виллей Э.* Избирательное законодательство в Европе. — М., 1999.
17. *Дудинкевич Б.* Як проходили вибори в Західній Україні за часів Австрії та панської Польщі. — Л., 1946.
18. *Душин И. Л. и др.* Выборы: технологии избирательных кампаний. — Х.: РА, 1998.
19. Закон України “Про вибори народних депутатів України” // Голос України. — 1997. — 27 верес.
20. Закон України “Про вибори народних депутатів України”. — К.: ІнЮре, 1998.
21. *Избирательная* кампания. — М.: Фонд Ж. Сореса Прогресс — Академия, 1994.
22. *Избирательная* система России: новейшие законодательные и нормативные документы. Комментарии специалистов. — М.: Рос. газ.; 1997.
23. *Избирательное* право в вопросах и ответах. — М., 1995.
24. *Ковлер А. И.* Избирательные технологии: российский и зарубежный опыт. — М., 1995.
25. *Комаровский В.* Демократия и выборы в России: теория и история вопроса // Социс. — 1996. — № 6.
26. *Кравченко В. В., Пухтинський М. О.* Науково-практичний коментар Закону України “Про вибори народних депутатів України”. — К., 1998.
27. *Курукин И. В., Богомолов Б. А.* Традиции и особенности развития политического строя России (X–XIX вв.) // Политика: проблемы теории и практики. — М., 1990. — Вып. VII. — Ч. II.
28. *Кушерець В. І. Полтораєк В. А.* Вибори до Рад і громадська думка. — К.: Політвидав України, 1990.
29. *Лисенков С. Л., Тихомиров О. Д.* Закон “Про вибори народних депутатів України”. — К.: Либідь, 1998.
30. *Музиченко П.* Вибори в історії України // Юрид. вісн. — 1994. — № 2.
31. *Небоженко В. С.* Вибори — шлях до демократії // Філософ. і соц. думка. — 1990. — № 4.
32. *Недяк И. Л.* Выборы: планирование и организация политической кампании. — М.: Весь мир, 1995.

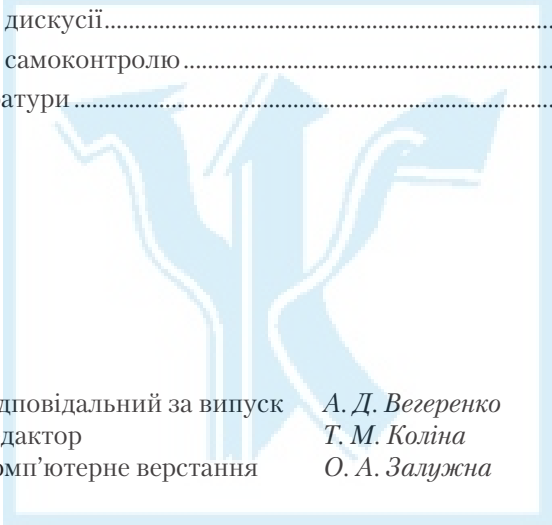
33. *Овчинникова Г. Ф.* Вибори: кому довіримо мандат? — К.: Т-во “Знання”, 1990.
34. *Ольховський Б. І.* Радянська виборча система: Текст лекцій. — Х.: ХЮІ, 1991.
35. Оцінка виборчої системи в Україні (Міжнародна Фундація Виборчих Систем). — К.: Ін-т демократії ім. П. Орлика, 1993.
36. *Перишц А. И., Монгайт А. А., Алексеев В. П.* История первобытнообщинного общества. — М., 1982.
37. *Пискотин М.* Реформа высшей власти: трудное начало // Обществ. науки. — 1989. — № 6.
38. *Постников А. Е.* Избирательное право России: с приложением “Модельного закона субъекта Российской Федерации о выборах депутатов законодательного (представительного) органа государственной власти субъектов Российской Федерации”. — М.: ИНФРА-М-НОРМА, 1996.
39. *Реформа* избирательной системы в Италии и России: опыт и перспективы. — М., 1995.
40. *Рогожин А. І., Страхов М. М., Гончаренко В. Д.* Історія держави і права України. (Рабовласницькі державні утворення, Київська Русь, період феодальної роздробленості). — К., 1992. — Вип. І.
41. *Российская Федерация.* Законы. Федеральный закон “Об основных гарантиях избирательных прав граждан Российской Федерации”. — М.: Юрид. лит., 1995.
42. *Сборник* избирательных законов стран Центральной и Восточной Европы. — К., 1995.
43. *Смирнов В. В.* Идеи участия в политической мысли Древней Греции // Ист. полит. мысли и современность. — М., 1988.
44. *Ставнійчук М.* Законодавство про вибори народних депутатів України: актуальні проблеми теорії і практики. — К., 2001.
45. *Субтельний О.* Україна: історія. — К., 1992.
46. *Тодька Ю. Н., Яворский В. Д.* Выборы органов местного самоуправления: конституционно-правовой аспект. — Харьков: Факт, 1998.
47. *Україна.* Закони. Закон України “Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів”. — К.: Парламент. вид-во, 1999.
48. *Україна.* Закони. Закон України “Про вибори Президента України.” — К.: Парламент. вид-во, 1999.

49. *Федеральное собрание России. Опыт первых выборов.* — М., 1994.
50. *Цимбалістий Б.* Тавро бездержавності. — США, 1982.
51. *Шаповал В. М.* Конституційні системи зарубіжних країн. — К.: Вища шк., 1992.
52. *Шаповал В. Н.* Британская Конституция. Политико-правовой анализ. — К.: Лыбидь, 1991.
53. *Як перемогти на виборах: Наук.-метод. зб.* — К., 1993.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Вказівки до організації самостійної роботи.....	3
Тематичний план дисципліни “Вибори і виборчі системи”	6
Зміст самостійної роботи з дисципліни “Вибори і виборчі системи”	7
Плани самостійних занять.....	10
Тематика самостійної роботи.....	14
Питання для дискусії.....	15
Питання для самоконтролю	15
Список літератури.....	18

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *Т. М. Коліна*
Комп'ютерне верстання *О. А. Залужна*

МАУП

Зам. № ВКЦ-3571

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)

03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП